

DE BAGAGE VAN DEN RESIDENT DOOR J. P. VAN DER WEELE

Vrij schip, vrij goet.

IN hun vergadering van 23 Juni 1674 ontvangen de Staten-Generaal den resident Christiaan Constantijn Rumpf ter beëdiging en om afscheid te nemen voor zijn vertrek naar Stockholm, waar hij in April van hetzelfde jaar aan het hof van Karel XI als hun vertegenwoordiger is benoemd ¹⁾. Indien deze promotie den gezant, die zijn diplomatieke loopbaan te Parijs heeft aangevangen ²⁾ en laatst de post van legatie-secretaris aldaar bekleedde, voldoening zal hebben gegeven, dan moet het hem bijzonder onaangenaam hebben getroffen, dat zijn „boecken, pampieren, huysraedt en meublen”, die hij te Rouaan in een Rotterdamsch schip onder behoorlijke paspoorten heeft verscheept, op zee door een Zeeuwschen commissievaarder bliken te zijn aangehouden. Van zijn noodgedwongen oponthoud in Den Haag maakt de resident gebruik om het beslag opgeheven te krijgen. Wanneer hij den indruk wil vestigen, dat het vaartuig ten onrechte is aangehouden, dan is hij daarin slechts ten deele geslaagd, daar op 20 Juli 1674 de Admiraliteit te Middelburg aan de Staten-Generaal in heel wat duidelijker termen over de minder onschuldige toedracht schrijft: „seecker commissievaerder heeft ontmoet een galiotschip genaemt Rotterdam, willende van Rouaan na Rotterdam, vaerende met pasport van Uw Hoogmogenden in date den 8en Mey en pasport van Sijn Hoogheyt in date den 10en Mey lestleden. En dewijle gemelte commissievaerder daerin heeft bevonden niet alleen verscheyde packen en goederen, sijnde meubilen van de heer resident Rumph, welcke de voorszegde pasporten aengaen,

1) Alg. Rijksarchief, archief Staten-Generaal, inv.nr. 109, fol. 812; voortaan aangehaald als S.G.

2) Rumpf is geboren te 's-Gravenhage in 1633, studeerde te Leiden en was med. dr. Hij vergezelde in 1660 Van Beuningen naar Parijs, werd in 1663 particulier secretaris van Boreel en in 1668 legatiesecretaris aldaar. Op 21 April 1673 benoemde de Staten-Generaal hem tot resident aan het hof van Portugal en op 20 April 1674 in gelijke functie te Stockholm, waar hij in 1706 overleed. Uitvoeriger gegevens zijn te vinden in Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek VII, kolom 1075.

maer oock merckelijcke partijen vaten, packen en balen coopmanschappen, sijnde syropen en allerhande Fransche manufacturen, is het voorszegde galiot tot Vlissinge opgebracht" ¹⁾). De reeders van den commissievaarder, een fregat met den naam De Avonturier, waarop Andries Bergenaer kapitein is, vestigen er de aandacht op, dat het buitgemaakte schip lading uit Frankrijk bevat, welker invoer volgens de placaten verboden is, weshalve Bergenaer de galjoot heeft „geabordeert, tot in de Wielingen geconvoyeert ende binnen Vlissingen opgesonden". Zij verlangen van de Admiraliteit thans de lossing en verbeurdverklaring der contrabande en wenschen het schip met de diplomatieke bagage overigens ongemoeid te laten. Zij vertrouwen er op, dat het nooit de bedoeling kan zijn geweest der Staten-Generaal, verboden goederen „onder pretext" van paspoorten hier te lande vrij in te voeren. De Zeeuwsche Admiraliteit neemt deze argumenten over en adviseert tot inwilliging van het verzoek „als in rechte bestaende". Zij heeft inmiddels op het schip beslag doen leggen en wacht „sonder uytstel" een resolutie af, daar de goederen aan bederf onderhevig zijn.

Rumpf, blijkbaar bevreesd, dat de Staten-Generaal alleen op het advies der Admiraliteit een besluit zal nemen, haast zich zijn standpunt uiteen te zetten ²⁾). Zijn bibliotheek en inboedel heeft hij met den schipper Claes Schee, die De Stadt Rotterdam onder zijn commando heeft, naar Stockholm vooruitgezonden. „Contrariewinden" doen de reis aanvankelijk uitstellen, ook ontkomt het schip niet aan de visitatie der kapers van Duinkerken en Ostende, die het „ten reguarde van de goede bondige paspoorten, daarmede het voorszegde schip versien was, aenstonts en buyten eenige het minste retardement op het civilste vrij verclaert en losgelaeten" hebben. De galjoot, welker diplomatieke lading voor een waarde van f 20.000,— verzekerd is ³⁾, zou dan ook reeds op de Maas zijn gearriveerd, indien zij „het onverwachte ongeluck niet en hadde gehad van op den 18 deeser (Juli 1674) op de hooghte van Bevisier door een Zeelantschen

1) S.G. 5612, lias Admiraliteit, 20/23 Juli 1674.

2) Idem, bijlage.

3) S.G. 6541, lias Zweden, 21 en 25 Juli 1674; idem 110, fol. 77vo.

armateur met ses stucken, genaemt d'Avonturier, capiteyn Andries Bergenaer, reeder Daniel Blonckebitter ¹⁾, aengeranst en naerdat hem schipper Claes Schee voornoemd alle sijne paspoorten met geweld afgenomen waeren, sonder eenigh het minste eguard te neemen op des vertoonders geobtineerde formeele paspoorten van Uwe Hoogmogenden en Sijne Hoocheyt Mijnheere den Prince van Orangiën tot bevijsing van het voorszegde schip en sijne laedinge, het-selve schip onrechtmaetigh tot Vlissingen niet alleen opgebracht, maer oock aengehouden is geworden ende noch werdt onder voorwenden: 1°. dat des vertoonders sijne geobtineerde paspoorten van Uwe Hoogmogenden en van Sijne Hoocheyt naegemaect en valsch sijn; 2°. dat des vertoonders sijne hardes en meublen, ontrent de 50 ballots uytmaeckende, reelick sooveel niet connen sijn. . .” Hij stelt daar vol verontwaardiging tegenover: „Hoe ongefondeert het eerste pretext is, sal duydelyck genoegh uyt de vertoonde paspoorten en Uwer Hoogmogenden aenteykeninge blijcken; wat het tweede aengaet, staet te weten, dat het voorszegde t'onrecht opgebrachte schip niet half volladen is en dat Uwer Hoogmogenden vergunde paspoorten het voornoemde schip garandeerende voor de geheele laedinge, den vertoonder, ten meesten mesnage van den Staet het voorszegde schip voor eene seer civile prijs en voor 1.000 gulden voor de reyse van Rouen tot Stockholm ingehuurt hebbende, den schipper eenige weynige vaeten met syropen, voor sijne reeckeninge tot Stockholm uyt te laeden, heeft ingescheept”. Hij wijst er vervolgens op, dat hij noodgedwongen zijn reis moet uitstellen, daar hij zonder zijn meubelen in zijn standplaats „het respect en den dienst van den Staet” niet naar behooren kan waarnemen. Tenslotte verzoekt hij, de Admiraliteit te gelasten schip en lading terstond vrij te geven en hemzelf voor het oponthoud schadeloos te stellen.

Het geval veroorzaakt de noodige opschudding te Rotterdam, waar het vrachtschip thuishoort. De Stadt Rotterdam is eigendom van een reederscombinatie, waarvan Willem

1) Blonckebitter was boekhouder van het schip; elders wordt Raule als zoodanig genoemd. Het aandeel van dezen laatste schijnt Rumpf ontgaan te zijn; hij noemt dien naam tenminste nergens. Zie noot op blz. 160.

Bastiaensz. Schepers, Franchois le Maire, Dirck Fransz. Quispel, Claes Schee en aanvankelijk Symon Vroulingh en Anthony van der Hulst deel uitmaken ¹⁾). Tezamen exploiteeren zij een vloot van 11 schepen, die hoofdzakelijk op de Fransche havens varen, maar door den oorlog thans zonder veel emplooi zijn. Schepers, die sedert 1672 zitting heeft in de Rotterdamsche vroedschap ²⁾), later herhaaldelijk tot burgemeester wordt benoemd en als gedeputeerde ter dagvaart volkomen op de hoogte is met de verhoudingen in de hooge bestuurscolleges, is verreweg de invloedrijkste der reeders. Op 23 Juli worden de missiven van beide partijen in de vergadering der Staten-Generaal voorgelezen. De resolutie, die aanstonds daarop genomen wordt, valt uit ten gunste der Rotterdammers. Overwogen wordt, dat „het voorschreve gaillotschip genaempt Rotterdam door den voornoemden commissievaerder in de volle ofte ruyme zee ende niet op de binnenstroomen ofte wateren is aengeranst ende genomen ende dat den schipper nogh niet en hadde gepeceert tegens de placaten van Haer Hoogmogenden, houdende verboth van hier te lande Fransche waren ende manufacturen in te brengen ende dat het hem vrijstont sijn cours nogh te veranderen...” Besloten wordt, „dat aen 't gemelte Collegie ter admiraliteyt in Zeelandt sal werden gerescribeert, dat Haer Edelmogenden het meergenoemde gaillotschip met sijn ladinge, sonder eenigh verder retardement, aenstonts sullen hebben te relaxeren ende t'ontslaen ende den schipper daermede laeten bewerden” ³⁾).

Buiten beschouwing blijft de vraag, of de schipper misbruik heeft gemaakt van zijn paspoorten, of hij daarmede ook contrabande vervoeren mag, in het algemeen dus, of hij zoo doende handel kan drijven met den vijand. Het gaat er in dit geval slechts om, of de commissievaerder het recht der vrije zee voldoende heeft gerespecteerd. Schepers, die in 1673 benoemd is tot luitenant-admiraal van het Noorderkwartier,

1) Protocol van den notaris Vitus Mustelius te Rotterdam d.d. 28 Febr. 1673, inv. nr. 525, acte 70.

2) J. H. W. Unger, De regeering van Rotterdam 1328-1892, R'dam, 1892, blz. 583, index.

3) S.G. 110, fol. 85; idem 5612, lias Admiraliteit, 23 Juli 1674, uitgaand.

zal zeker een der eersten geweest zijn om hem op het tegendeel te wijzen. De Staten-Generaal beschouwen een beslag dus alleen rechtmatig, wanneer het is gelegd binnen de territoriale zône. Hun besluit dwingt de commissievaarders, die ook door particulieren kunnen worden uitgereed op premie van een aandeel in de verbeurde lading der aangehouden schepen, voornamelijk te kruisen in de nabijheid der zeehavens. Buiten de vastgestelde grens verliezen de lastbrieven haar waarde en mag geen schip met neutrale bestemming, van welken inhoud ook, gemolesteerd worden. De resident wordt niet verantwoordelijk gesteld voor hetgeen de schipper op eigen risico, wellicht met zijn medeweten en stilzwijgende instemming, vermoedelijk op aandrang van den factor zijner mede-reeders te Rouaan, in het door hem afgehuurde schip geladen heeft. De schipper zoowel als de factor weten, dat de lading koopmansgoederen niet door de paspoorten is gedekt. Aan de verlokking van een lucratieven handel op de Republiek hebben zij geen weerstand kunnen bieden. Niemand zal betwijfelen, dat de lading stroop en manufacturen voor Holland is bestemd. Wie zal den schipper gelooven, als hij beweert, dat hij de goederen in Stockholm moet afleveren evenals de bagage en dat hij alleen de Maas is binnengeloopen om den resident met zijn familie aan boord te nemen? Want waar kan hij de Fransche waren voordeeliger kwijt dan te Rotterdam, waar de overzeesche handel door den oorlog is lamgeslagen? Dat hij er in geslaagd is schip en goed veilig te stellen, heeft hij alleen te danken aan zijn aanhouding in volle zee, hetgeen de Zeeuwsche admiraliteit niet kan ontkennen. De beschuldiging valsche paspoorten te gebruiken, waarmede de commissievaarder hem bij Bevesier aanklampt, wijst er op, dat kapitein Bergenaer evengoed naar een rechtvaardiging van zijn optreden zocht, en zich daarbij evenmin aan de gestelde regels hield.

De teleurstelling, beter gezegd de ergernis te Middelburg over deze voor de practijk der in Zeeland druk beoefende commissievaart zoo belangrijke beslissing is grooter dan de voldoening te Rotterdam. Tegen den achtergrond der oorlogsgebeurtenissen en onder invloed van de bestaande animositeit tusschen de colleges onderling ontwikkelt zich

een strijd om het hoogste recht, die voornamelijk aan Zeeuwsche zijde met actieve middelen wordt gevoerd. Het uitgangspunt, het vrijgeven van Rumpf's bagage, is daarbij slechts van ondergeschikt belang, zoodat het niet te verwonderen is, dat de resident, ondanks allen aandrang, met uitstel genoeg moet nemen.

Het geschil blijft niet beperkt tot de Admiraliteit. Daags na de resolutie, 24 Juli 1674, doen de Zeeuwsche gedeputeerden op last der staten reeds een beroep op de Staten-Generaal, hun standpunt te wijzigen. Zij voeren aan, hoe onrechtvaardig het is „den eenen door paspoorten van het rigueur van de placaten te dispensereren en den anderen volgens hetselve rigueur te straffen”. De juistheid van dit argument wordt niet ontkend, maar het vermag geen verandering te brengen in het eenmaal genomen besluit. De vergadering blijkt wel te bewegen tot een uitbreiding der resolutie, die het principieele karakter niet aantast en die slechts ten deele tegemoet komt aan de bezwaren der Admiraliteit. Ook de gedeputeerden moeten toegeven, dat de aanhouding in volle zee heeft plaats gehad. De bestemming der goederen is beslissend: zij hebben daarom het recht te eischen, dat de lading onder geen beding in Holland mag worden gelost op straffe van inbeslagname. De bepaling, die aan de vorige resolutie wordt toegevoegd, luidt als volgt: „...soo nochtans, dat hij schipper de ingeladene goederen hier te lande niet en sal vermogen uyt te schepen ofte te lossen, nochte te reppen ofte te roeren op poene van te vervallen in de boeten ende straffen bij de placaten gestatueert, nemaer oock tegens den voornoemden commissievaerder criminelijck te doen procederen ende vervolgens denselven over de begane violentie naer exigentie van saecken, anderen ten exemple, te straffen”. Hoewel deze den Rotterdamschen reeders de vrijwel zeker gewaande winst doet derven, gaat zij den Zeeuwschen Staten-leden blijkbaar niet ver genoeg; vandaar, dat zij verklaren tegen de genomen conclusie „expresselijck” te protesteeren. Zij wenschen de consequentie van „vrij schip, vrij goet” niet te aanvaarden en zijn er niet van overtuigd, dat men „soo-danige visitatie van allen ouden tijden noyt, selfs niet van de vrunden ende geallieerden van den Staet en heeft willen

gedogen ofte lijden, maer doorgaens tegengesproocken ende gedisputeert". Dat toegeven aan den eisch een precedent zal scheppen voor de commissievaarders om voortaan alle schepen aan een onderzoek te onderwerpen onder voorwendsel van contrabande aan boord te hebben; hetgeen niet zal nalaten „de geheele navigatie ende commercie te troubleren", willen zij blijkbaar evenmin inzien ¹⁾).

De gemoederen laten zich door deze nieuwe beslissing te Rotterdam minder in beweging brengen dan te Middelburg. De reeders van de galjoot twifelen er niet aan, de lading ook te Stockholm met behoorlijke winst van de hand te kunnen doen. Den Zeeuwen zit het verzet dieper. Onder hen is er een, die met bijzondere belangstelling den afloop tegemoet ziet. Het is Benjamin Raule ²⁾, een uit Vlissingen afkomstig koopman en reeder, die ten opzichte van den Zeeuwschen handel een centrale positie inneemt. Hij is een man met initiatief en doorzettingsvermogen, welke eigenschappen hij in den oorlog met Frankrijk niet ongebruikt laat. In een tijd, waarin het als geoorloofd wordt beschouwd aan particulieren, alle goederen onder vijandelijke vlag en vijandelijke goederen onder elke vlag buit te maken ³⁾, is hij een der eerste reeders, die zich toeleggen op de commissievaart. Niet alleen beperkt hij zich daarbij tot de Republiek, maar ook in het buitenland zoekt hij connecties voor dit bedrijf. Bekend is, dat hij in het najaar van 1674, zoodra de oorlog tusschen Frankrijk en de Duitsche staten is uit-

1) S.G. 110, fol 86vo; idem 5612, lias Admiraliteit, 24 Juli 1674, uitgaand.

2) Benjamin Raule is in 1628 (volgens andere bron in 1634) te Vlissingen uit Vlaamsche ouders geboren. Later vestigde hij zich met zijn handelshuis te Middelburg. Door zijn huwelijk was hij verwant met aanzienlijke Zeeuwsche geslachten. Na de débacle der kaapvaart deed hij in 1681 een poging een nederzetting op de kust van Guinea (West-Afrika) te vestigen, hetgeen mislukte. Meer succes had hij met de Afrikaansche Compagnie, in 1682 onder auspiciën van den Keurvorst opgericht, die aanvankelijk goede zaken deed, maar in 1697 werd geliquideerd. Raule heeft van zijn Brandenburgsche bemoeiingen zelf weinig profijt getrokken. In 1690 werd hij op beschuldiging van oplichterij gevangengezet en eerst in 1702 vrijgelaten. Hij stierf berooid te Hamburg in 1708. Een bronzen borstbeeld van hem bevindt zich in de Marine-Schule te Flensburg-Murwick. Men zie verder omtrent hem Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek II, kolom 1165.

3) Mr. H. C. Hazewinkel, Een Rotterdamsche tontine, in Rotterdamsch Jaarboekje 1932, blz. 32.

gebroken, den Brandenburgschen keurvorst aanbiedt de Zweden met een tiental fregatten te bestoken, wanneer hem kaperbrieven worden uitgereikt. Voordat aan de formaliteiten is voldaan, heeft de vloot van den ondernemenden Zeeuw reeds zee gekozen. Vier schepen worden veroverd, maar Raule beleeft er geen voordeel aan. Twee worden op last der Staten-Generaal bevrijd, op de beide andere, in Dover opgebracht, beslag gelegd. De kaperbrief bereikt hem net bijtijds om een strafvervolging wegens piraterij te ontloopen.

De Zweedsche schepen, die door zijn commissievaarders zijn aangehouden, zijn evenwel niet de eerste slachtoffers. Het placcaat van 1671 tegen den invoer uit Frankrijk en den daarop gevolgden oorlog met dezen staat hebben daartoe reeds gunstige perspectieven geopend. Voor Raule, die van de oorlogsomstandigheden zooveel mogelijk profijt tracht te trekken, is dit de aangewezen gelegenheid een aantal gewapende fregatten in zee te zenden, voorzien van kaperbrieven van den Prins en de Staten-Generaal. De galjoet Rotterdam is een der slachtoffers, welker aanhouding voor het eerst de aandacht vestigt op het riskante der jonge onderneming, waarin Raule veel kapitaal heeft gestoken. Haar tactiek is met het recente besluit der Staten-Generaal feitelijk veroordeeld. Het spreekt vanzelf, dat Raule geen poging achterwege laat de zaak te redden. Dienzelfden dag (24 Juli) stuurt de Admiraliteit op zijn verzoek twee harer leden naar Vlissingen op onderzoek uit¹⁾. Inmiddels verzoekt men Rumpf zijn bagage te specificeren en wijst er de Staten-Generaal op, dat volgens hun resolutie van 26 Juni 1630 schepen en goederen van neutralen, die bevonden worden „op verboden havens te hebben gemunt, dog nog wesende verre van soodanige havens en niet in conatu proximo, maar in staat van intentie nog te connen veranderen”, onder die restrictie verbeurd verklaard dienen te worden. De raden verklaren zich volgens hun eed verplicht op te treden tegen alle fraudeurs, die onder alle mogelijke pretexten Fransche

1) Alg. Rijksarchief, archieven der Admiraliteitscolleges, inv. nr. 2499, fol. 233vo, d.d. 24 Juli 1674; voortaan aangehaald als Adm. Zeeland. Volgens deze acte is Raule boekhouder van Bergenaer's schip. Bij Rumpf heeft hij blijkbaar den indruk gewekt, dat Blonckebitter als zoodanig optrad.

waren trachten in te voeren. De Admiraliteit wijst voorts op het dubbelzinnig karakter der genomen beslissing. Voor haar geldt slechts de overweging, dat verbeurd zijn schepen en lading, bestemd voor verboden havens en van vijandelijke herkomst, „onaengesien soodanige schepen niet zijn in pictu proximo, maer in ruyme zee en overslucx noch connen paeniteren”. Zij voegt hieraan nog toe, overtuigd te zijn van den hoogen ernst, „tegen de frauden getenteert”. Onder het aanbod Rumpf's bagage na ontvangst zijner specificatie terstond vrij te geven, handhaaft zij haar standpunt om de reeders van De Avonturier in rechte te ontvangen ¹⁾. Ook Rumpf heeft het laatste woord over het beslag nog niet gesproken ²⁾. Het is hem er zeer aan gelegen „sijne zware reyse naer Stockholm” eindelijk te aanvaarden en hij geeft in duidelijke termen weer, dat hij niet het slachtoffer worden wil van het meeningsverschil. Nog minder is hij gesteld op een langdurig proces. Onder protest der Zeeuwsche gedeputeerden persisteeren de Staten-Generaal op 31 Juli 1674 bij hun vorige besluiten ³⁾.

Het geeft Rumpf opnieuw reden tot ergernis, als na deze resolutie de Admiraliteit te Middelburg wederom ongevoelig blijft voor de uit Den Haag ontvangen last. De Staten van Zeeland hebben zich het geval „als eene saecke van staet en gevolgh” aangetrokken en den reeders van den „armateur” andermaal uitstel gegeven, „hetwelck – aldus de resident – streckt tot merckelijck disrespect en kleinachtinge van den Staet en Uwer Hoogmogenden formeel gereïtereerde resolutiën”. Dat zijn afreis er door vertraagd wordt en het „reysbare seizoen” verloopt, gaat hem minder ter harte als het nadeel van den Staat. Zijn brief ⁴⁾ wordt tegelijk met een request der Rotterdamsche reeders voorgelezen in de vergadering van 10 Augustus. Een voorstel der Zeeuwen op last hunner Staten om de zaak te onderwerpen aan de „judicature” van hun Admiraliteit, vindt geen bijval. Andermaal worden de genomen besluiten gehandhaafd, onder de

1) Adm. Zeeland 2499, fol. 238vo, d.d. 28 Juli 1674; S.G. 5612, lias Admiraliteit, 28/31 Juli 1674.

2) S.G. 6541, lias Zweden, 30/31 Juli 1674.

3) S.G. 110, fol. 128; idem 5612, lias Admiraliteit, 31 Juli 1674, uitgaand.

4) S.G. 6541, lias Zweden, 23/24 Aug. 1674.

uitdrukkelijke mededeeling, dat het de Staten-Generaal thans „ten allerhoogsten ernst” is¹⁾. Het spreekt van zelf, dat ook ditmaal een protest van Zeeuwsche zijde niet achterwege blijft.

Rumpf's verbazing, dat aldus „een subaltern college den meester schijnen te spelen”, heeft plaatsgemaakt voor verbittering. Veertien dagen nog verdraagt hij dezen dubbelzinnigen toestand. Maar als hij verneemt, dat de reeders van den kaper – of hij weet, dat Raule er de hand in heeft, laat hij nergens blijken – „tegens vermoeden geobtineert hebben nieuwe permissie om noch eens een keer naer Den Haage en ter Haerer Hoogmoogenden vergaederinge bij requeste naerdere hoewel uytsporige en ongefondeerde plaintes en instantiën te doen”, dan wendt hij zich vanuit Amsterdam tot den griffier Fagel om diens tusschenkomst²⁾. Hij heeft met het oog op het aanstaande gure jaargetijde en den toestand der wegen zijn reis naar zijn standplaats niet langer kunnen uitstellen. Fagel brengt des residents klachten op 24 Augustus in de vergadering der Hoogmogenden, maar kan niets anders bewerken dan een herhaling der resolutie van 10 Augustus³⁾. Rumpf arriveert op 2 September te Hamburg, vindt daar de tijding niet, waar hij op gehoopt had en kan zijn teleurstelling daarover niet verkroppen⁴⁾.

Indien Raule zijn kapiteins de zee heeft opgezonden met de opdracht zich niet te storen aan de opgegeven neutrale bestemming der vijandelijke goederen en eenvoudigweg alles op te brengen, wat hun in handen valt, dan is het verklaarbaar, dat hij dit standpunt ook verdedigt tot het uiterste. Is hij wel de opportunist, wien de principieele zijde van de zaak minder aangaat dan de financieele? Als het zijn bedoeling is geweest aldus een beslissing uit te lokken over de rechtmatigheid van zijn optreden, dan heeft hij zich geen geschikter gelegenheid kunnen wenschen. Het standpunt der Staten-Generaal, dat zich keert tegen elke aantasting der neutraliteit op zee, beheerscht de publieke opinie te Middelburg in gelijke mate als het kernachtige verweer der in het

1) S.G. 110, fol. 167vo; idem 5612, lias Admiraliteit, 10 Aug. 1674, uitgaand.

2) S.G. 6541, lias Zweden, 23/24 Aug. 1674.

3) S.G. 110, fol. 239vo; idem 5612, lias Admiraliteit, 24 Aug. 1674, uitgaand.

4) S.G. 6541, lias Zweden, 4/8 Sept. 1674.

ongelijk gestelde reeders. Niet uit stedelijk chauvinisme alleen vindt de beslissing der Hoogmogenden weinig instemming. De Zeeuwsche kooplieden erkennen evengoed het recht der vrije zee, maar keuren de handelwijze af van uitheemsche ministers, die van hun hoedanigheid gebruik maken om Fransche waren zonder betaling van rechten in te voeren; een verschijnsel, dat reeds vrij algemeen geworden is en waarvan een ambassadeur als Mr. Adriaen Paets niet schroomt het openlijk als zeer winstgevend aan te prijzen. Rumpf heeft echter dezen raad, dien hij bij zijn benoeming tot resident in Lissabon ongevraagd van Paets kreeg, ter zijde gelegd ¹⁾.

Als de aandrang der Admiraliteit niet tot een vergelijk heeft kunnen leiden, acht Raule het dienstig, een nieuwe instantie in het geweer te roepen. Het kost hem weinig moeite de Middelburgsche magistraat, waarvan hij als schepen deel uitmaakt, voor zich te winnen. Op 18 Augustus wijst hij er in dit college op, dat de galjoot de wil had „adracture” (à droiture) naar Rotterdam te zeilen en is van meening, dat met een weinig aandrang zijner medebestuurders de gecommiteerde raden ter Admiraliteit zeker bewogen kunnen worden de reeders van den commissievaarder – waarbij hij zichzelf zooveel mogelijk op den achtergrond tracht te plaatsen – in rechte te hooren. Het gevolg is, dat de secretaris Van Citters gecommiteerd wordt zich met hem terstond naar de Admiraliteit te begeven ²⁾. Het resultaat van deze missie is, dat hun aldaar dien dag de resolutiën en brieven, „tot viere toe” ontvangen van de Staten-Generaal, ter inzage worden verstrekt als antwoord op hun vraag, waarom de Admiraliteit niet wenscht te procedeeeren tegen de reeders van de Stadt Rotterdam ³⁾. Twee dagen later – 20 Augustus – komen de heeren terug met de stukken en deelen namens de magistraat mede, dat dit college niet-tegenstaande de iteratieve resolutiën van hoogerhand op een procedure blijft aandringen ⁴⁾. Zoo richt de Admiraliteit zich

1) C. van Breugel Douglas, Het geslacht Rumpf, in De Nederlandsche Heraut VI, 1889, blz. 91.

2) Afschrift dezer resolutie in Adm. Zeeland 2730, d.d. 18 Aug. 1674.

3) Adm. Zeeland 2499, fol. 259, d.d. 18 Aug. 1674.

4) Idem fol. 261vo, d.d. 20 Aug. 1674.

dien dag wederom tot de Staten-Generaal met een brief, waarin zij het standpunt der magistraat als volgt kenbaar maakt: „dat wij (zijn) noch iemand is gequalificeert te weygeren haer ingesetene in recht en justitie te ontfangen, oock geen gedeputeerde ter vergadering van Haere Hoogmoogenden bevoucht sijn de instructie en judicature daeruyt vloeyende, bij de gemeene bontgenooten gemaackt en aen de respectie collegiën gedefereert, te veranderen, selffs niet placcaten, soo serieuselijck gearresteert, te veranderen dan bij deselve gemeene bondgenooten; dat Haere Hoogmoogenden en Sijn Hoogheyts pasporten wel moesten werden gerespecteert, maer niet dienen om te protegeren verboden waren en frauden, gelijk die sij meynen oogenschijnlijck te kunnen bewijzen dat hierin resideren, en overslucx, dat haer was geacquireert een volcomen recht...”¹⁾. Dat de Admiraliteit geen gevolg geeft aan den aandrang der Rotterdamse reeders, heeft andermaal een klacht van deze zijde bij de Staten-Generaal tot gevolg.

De vergadering van 10 September is vrijwel geheel aan de behandeling der beide missiven gewijd. De geladen atmosfeer bereikt haar climax in het incident, dat ontstaat wanneer de Middelburgsche magistraat bij monde der Zeeuwsche gedeputeerden het relaas der Admiraliteit uitdrukkelijk laat desavoueren. Zij zegt, dat zij „geen de alderminste ordre ofte last hadden gegeven om soodanigen tale van harentwegen in het gemelte college ter Admiraliteyt te laten voeren, maer dat se haeren secretaris van de voorschreve stadt eenmael hadden gelast administratie van justitie te versoeken ten reguarde van de saecke van de reeders in 't voorschreve schip van Andries Bergenaer”, hetgeen de secretaris gedaan heeft zonder dergelijke „aenstotelijcke argumenten” te gebruiken. Hierna wordt in een voortreffelijk geformuleerd betoog categorisch afgerekend met alle voorwendsels en vermeende rechten der Admiraliteit. De vergadering verklaart niet te begrijpen, hoe dit college zich durft beroepen op de Middelburgsche magistraat, nu deze uitdrukkelijk laat ontkennen aldus bij de zaak betrokken te zijn. De verzochte „expeditie van justitie” kan overigens niet anders strekken

1) S.G. 5613, lias Admiraliteit, 20 Aug./10 Sept. 1674.

dan tot een crimineel proces tegen Bergenaer of diens lasthebbers wegens aanhouding van een schip in openbare zee, hetgeen „bederf van de navigatie ende commercie” veroorzaken kan. De Zeeuwsche Admiraliteit, onder welks ressort Bergenaer is uitgevaren, is voor dit proces de aangewezen instantie. De Staten-Generaal behouden zich het recht voor in te grijpen, als niet terstond tot de vervolging van den kaperkapitein wordt overgegaan. Met bijzonderen nadruk wordt het gezag der Admiraliteit over de in beslag genomen goederen ontkend. De goederen zijn in volle zee „aengehaelt”, voordat het schip de „stroomen deser landen” heeft bereikt, in welk geval zij ingevolge het placaat niet als contrabande zijn te beschouwen. Bij overtreding der bepalingen is slechts competent de Admiraliteit, binnen welker gebied de invoer had moeten plaats hebben, hetgeen in dit geval de Admiraliteit op de Maze is. Het onrechtvaardig optreden der Middelburgers verschaft hun daarom geen enkel recht. Integendeel, het moet als een ernstig vergrijp worden beschouwd tegen den geest der placaten, dat „eenige particuliere baetsoeckende menschen onder pretext van deselve placaten ende niettemin directelijck tegen den inhouden vandien andere luyden goederen onrechtveerdelick souden plonderen ende roven tegens de ordre van het Landt ende van de regeringe vandien”. Evengoed is het ontoelaatbaar, alleen door „eene evidente ende onlijdelijcke violentie tot rechters te stellen diegene, die volgens de nature van de sake geen rechters kunnen zijn...” Ook wordt de wenschelijkheid betoogd, dat de placaten in Zeeland met den vereischten nadruk „geobserveert” en dat de overtreders naar behooren gestraft worden. Men beschouwt het „als een evidente calumnie”, zoowel aan de Staten-Generaal als aan Zijne Hoogheid „aangewreven” met het uiterste ongelijk, dat zij paspoorten zouden verleenen of die laten gebruiken om verboden waren te protegeeren. Zij begeren daarom te weten, wie de Admiraliteit tot een dergelijke beschuldiging heeft aangezet, nu de Middelburgsche magistraat die met klem ontkent, opdat hun en den Prins behoorlijke satisfactie worde gegeven. Tenslotte wordt nogmaals met den meesten ernst gelast, de goederen terstond onaangeroerd vrij te geven. Het getuigt van een bepaalde stand-

vastigheid, dat de gedeputeerden uit Zeeland na deze duidelijke uitspraak hun gebruikelijk protest herhalen ¹⁾).

Men had mogen verwachten, dat na deze „scherpe” resolutie het beslag onverwijld opgeheven en het schip naar Rotterdam vertrokken was. Naarmate Rumpf met zijn reis in de richting van Stockholm vordert, doet zich de onzekerheid over het lot zijner bagage sterker voelen. Indien hij – zoo schrijft hij 7 September 1674 aan Fagel ²⁾ – het ongeluk heeft eerder dan zijn meubelen in zijn standplaats te arriveeren, dan weet hij niet hoe hij zich dragelijk zal kunnen installeeren, ontbloot als hij is van alles wat hij tot zijn „train en huyshoudinge” hoognoodig heeft, en dit te meer in een tijd, waarin door „de tegenwoordige scabreuse conjuncture vooral mijner heeren committenten respect ende reputatie aen dit hoff sal dienen in acht genomen te werden”. Hij kan helaas niet verhelen, dat hier en daar bij invloedrijke personen, die de Republiek „seer geaffectioneeret” zijn, het „extraordinaire geval” bepaald een slechten indruk van de regeering der Hoogmogenden heeft gegeven, dien hij overigens zooveel mogelijk heeft trachten weg te nemen. Hij vreest echter, dat deze „quaede impressie” zal aangroeien, indien hij niet in zijn eer hersteld, de resoluties uitgevoerd en den „stouten” commissievaarder „exemplarlijck” gestraft wordt. Want – zoo besluit hij – „geschied dit aen ’t groene hout, wat salder niet aen ’t dorre geschieden?” Het teekent het karakter van den resident, dat hij het aam Rijnschen wijn, het gebruikelijke welkomstgeschenk, hem door de Hamburgsche magistraat aangeboden, met een beroep op den door hem gepresteerden „scherpen eedt” onder dankbetuiging van de hand wijst. Hoe zwaar moet het hem dan niet vallen onder de verdenking te staan, clandestien koopmansgoederen in te voeren, terwijl algemeen bekend is, dat hij in 1673 een dergelijke handelwijze, welke hij in strijd acht met zijn eer en reputatie, met nadruk heeft verworpen? ³⁾).

De Stadt Rotterdam is begin Augustus op verzoek van

1) S.G. 110, fol. 311; idem 5613, lias Admiraliteit, 10 Sept. 1674, uitgaand.

2) S.G. 4819, lias Loopende zaken, 7/11 Sept. 1674.

3) C. van Breugel Douglas, Het geslacht Rumpf, in De Nederlandsche Heraut VI, 1889, blz. 91.

Raule naar Middelburg voor 's Lands pakhuizen gesleept 1). Nicolaes Schee, de schipper, maakt van die gelegenheid gebruik eenige pakken koopmanschappen na verbreking der zegels te openen, hetgeen niet nalaat bij de Admiraliteit een uiterst ongunstigen indruk te maken: „een sake van seer groot en quaet gevolch, die grootenlijcx soude connen strecken tot blame van den raet”, weshalve goedgevonden wordt den advocaat-fiscaal op de hoogte te brengen 2). Zoo-dra Rumpf's inventarisopgave is ontvangen, worden twee raden met een discreet onderzoek belast 3), dat op 29 Augustus 1674 tot het besluit leidt, het schip met de diplomatieke bagage langs de binnenstroomen naar Rotterdam te laten vertrekken 4). De goederen zijn evenwel gelost. Van een partij serge en andere koopmanschappen wordt tegen 21 September de publieke verkoop „ad opus jus habentium” bevolen, welke evenwel niet is doorgegaan 5).

Het duurt tot 17 September 1674, voordat Rumpf, inmiddels te Elsenör aangekomen, aan Fagel berichten kan, uit particuliere brieven de tijding ontvangen te hebben, dat zijn schip na verloop van meer dan zeven weken eindelijk is vrijgegeven en zijn reis naar Stockholm heeft voortgezet 6). Hij is verheugd, dat de redelijkheid de „qualick gefondeerde eensijdigheyt” heeft verdrongen en neemt daarom aan, dat het proces contra Bergenaer spoedig zal aanvangen. Hij wijst nog eens uitdrukkelijk op diens onbehoorlijk gedrag door het volkerenrecht te schenden, dat zelfs onder de Barbaren „naer merite” gerespecteerd wordt. Van persoonlijk belang acht hij het te vernemen, op welke wijze een minister van den Staat daarover voldoening kan ontvangen. Hij is er van overtuigd, dat het aanzien der Republiek schade lijden zal, indien de commissievaarder zijn gerechte straf ontloopt.

De Zeeuwsche admiraliteit wordt door de resolutie van 10 September zoodanig geïmponeerd, dat zij vijf dagen later tot ontslag der goederen „uytten saississement” besluit, mits

1) Adm. Zeeland 2499, fol. 242vo, d.d. 4 Aug. 1674.

2) Idem fol. 265, d.d. 25 Aug. 1674.

3) Idem fol. 266vo, d.d. 27 Aug. 1674.

4) Idem fol. 267, d.d. 29 Aug. 1674.

5) Idem fol. 280vo, d.d. 12 Sept. 1674.

6) S.G. 6541, lias Zweden, 17/25 Sept. 1674.

de kosten door Bergenaer betaald worden. Den advocaat-fiscaal wordt gelast, ten opzichte van dienzelfden schipper „zijn actie te institueren, zooals hij sal meynen te behooren”. Met de Middelburgsche heeren, Van Citters en Raule, dient nader overlegd te worden over de wijze, waarop zij van het gevoelen der magistraat hebben blijk gegeven ¹⁾. In een uitvoerig schrijven van 24 September komt de Admiraliteit op de resolutie terug. Meer dan over de aanvechtbaarheid van het beginsel uit te weiden, rechtvaardigt ze zich slechts in haar rol van bemiddelaarster. Feitelijk heeft zij niets anders gedaan dan de resolutie van 10 Augustus aan de stedelijke gedeputeerden voorgelegd en vervolgens het request der reeders ter doorzending naar Den Haag in ontvangst genomen, zonder zichzelf partij te stellen. Zij acht zich daarom niet geroepen te verantwoorden hetgeen tusschen de magistraat en derzelve gedeputeerden is voorgevallen: of de laatsten hun bevoegdheid te buiten zijn gegaan, kan ze in het midden laten, daar deze heeren zichzelf wel zullen weten te verantwoorden ²⁾. Er is niets gezegd, dat strijdig is met het respect van Prins of Staten-Generaal. Bedoeld is slechts het goed recht te verdedigen, dat een magistraat aan de ingezetenen verplicht is toe te kennen. De Admiraliteit weet evengoed als de Staten-Generaal, hoe hard het is iemand, handelend uit krachte van een zoo ernstig als recent placaat en meenend daaruit recht te zullen wedervaren, niet te willen aanhooren of recht te doen. Volgens haar overtuiging mag zij in zulke gevallen haar bijstand niet weigeren. Daar het anders arglistigen menschen gelegenheid zou geven om door „hunne abusive te kennen geve(i)ns en verkeerde wegen sub-en opreptive resolutiën te extorqueren”, heeft zij zich verplicht geacht de hooge regeering op de hoogte te stellen. Wat de beweerde calumnie aangaat, de gedeputeerden noch de Admiraliteit hebben de beschuldiging van misbruik der paspoorten uitgesproken, maar slechts in het algemeen gewezen op de goede trouw, die in het gebruik daarvan ligt

1) Adm. Zeeland 2499, fol. 283, d.d. 15 Sept. 1674.

2) Adm. Zeeland 2730, d.d. 18 Aug. 1674. Hierbij bevindt zich een door brand beschadigd afschrift eener memorie, waaruit blijkt, dat Van Citters en Raule zich op elegante wijze uit de moeilijkheden hebben gered.

opgesloten. Enkele kleinigheden in het betoog gaan zij overigens met stilzwijgen voorbij. „Wij oordeelen – aldus het slot van hun brief, die in de vergadering van 1 October 1674 wordt voorgelezen ¹⁾ – daertoe mits desen genough te wesen geseht en dienstiger menschelijckheden en misverstandten ter neder te leggen, dan al te accuratelijck te eplucheren en ernstelijck wederleggen, sullende, gelijk wij albereyts hebben gedaen, voorts niet naelaten Uw Hoogmoogenden salutare resolutiën en oogmerck met alle goede ordre en behoorlijck respect te bejegenen” ²⁾.

Rumpf arriveert 2 October 1674 in Stockholm en verneemt, dat de Koning dien dag met het hof naar zijn buitenverblijf te Konungsöre is vertrokken. Hij heeft dus alle gelegenheid zich te installeeren met de meubelen, die hij gehuurd heeft in afwachting van zijn bagageschip, dat thans met volle lading op weg is naar de Zweedsche hoofdstad. Met deze tijdelijke oplossing is hij in een stad en aan een hof, waar veel aandacht wordt besteed aan het uiterlijke ³⁾, slechts matig ingenomen. Inmiddels maakt hij een begin met het afleggen der verplichte bezoeken. Op 31 October kan hij eindelijk melden, dat De Stad Rotterdam onder het convooi der Staten-Generaal met ongeveer honderd andere koopvaarders in de Sont is aangekomen ⁴⁾. Het duurt dan nog tien dagen, voordat hij het schip in Stockholm ziet binnenloopen ⁵⁾. Het verschaft hem veel genoeg, dat Grypenstierna, de generaal der Zweedsche douane, uit eigen civilliteit en goed vertrouwen zoowel als op last van hoogerhand de „hardes en provisie” direct naar zijn woning laat vervoeren ter visitatie, hetgeen de resident „als eene sonderlinge faveur, hem ten respecte van Uwe Hoogmogenden in den beginne hier bejegent”, niet nalaten kan onder de aandacht der Staten-Generaal te brengen.

Het voorval, dat aanvankelijk in Stockholm druk besproken werd, heeft niet kunnen verhinderen, dat Rumpf in 1675

1) S.G. 5613, lias Admiraliteit, 24 Sept./1 Oct. 1674.

2) S.G. 110, fol. 399verso; idem 5613, lias Admiraliteit, 1 Oct. 1674, uitgaand.

3) S.G. 6541, lias Zweden, 3/16 en 10/27 Oct. en 24 Oct./8 Nov. 1674.

4) S.G. 6541, lias Zweden, 31 Oct./19 Nov. 1674.

5) S.G. 6541, lias Zweden, 10/26 Nov. 1674.

een voordeelig handelsverdrag met den Zweedschen koning sloot ¹⁾ en zich in de bijna twee en dertig jaar, die hij in Stockholm doorbracht, zoozeer de algemeene achting wist te verwerven, dat zijn overlijden in 1706 terecht als een zwaar verlies werd beschouwd. Voor Raule beteekent deze episode de inleiding tot een avontuur van veel grooteren omvang: de zeerooverij tegen de Zweden, zoodra in 1674 tusschen Frankrijk en Duitschland de oorlogstoestand is verklaard. Wat een waarschuwing voor hem had moeten zijn, heeft hij opgevat als een aansporing. Het resultaat is een volkomen mislukking, die hem zijn geheele fortuin kost. Ternauwer-nood ontkomt hij aan de handen der justitie. Het belet hem niet desondanks den Keurvorst te blijven dienen en de grond-legger te worden van Brandenburg's marine en koloniale bezittingen op de kust van Guinea ²⁾.

Ondanks den aandrang van Rumpf schijnt het tot een proces contra Bergenaer of Raule niet gekomen te zijn. Een aanmaning der Staten-Generaal d.d. 1 October 1674 om tegen eerstgenoemde de instructie te openen, heeft geen ander gevolg dan doorzending van den brief naar den advocaat-fiscaal, die de zaak wel geseponeerd zal hebben ³⁾. Het ten onrechte aanhouden der bagage heeft een nasleep in 1687, wanneer Raule, die dan intendant van den Keurvorst ge-noemd wordt, door de Rotterdamsche reeders om schade-vergoeding wordt aangesproken, daar hij zich borg gesteld blijkt te hebben voor Bergenaer ⁴⁾. Het is in menig opzicht verwonderlijk, dat eerst na dertien jaren op de financieele gevolgen van de beslaglegging wordt teruggekomen en daar-om niet waarschijnlijk, dat Dirck Fransz. Quispel, die met een volmacht naar Raule wordt gezonden, er in geslaagd is dezen tot betalen te bewegen.

1) Tractaet van navigatie en commercie d.d. 26 Nov. 1675, in Groot Placaetboek III, blz. 357.

2) H. G. van Grol, (Benjamin Raule), De grondlegger van Brandenburgs marine en koloniale bezit, in Nieuwe Rotterdamsche Courant, 11 Mei 1941.

3) Adm. Zeeland 2499, fol. 300, d.d. 8 Oct. 1674.

4) Protocol van den notaris Philips Basteels te Rotterdam d.d. 1 Maart 1687, inv. nr. 958, acte 17.